

Obligatorisk erklæring

Kandidatnummer: 9073
Navn på studiet: Bachelor i sosialt arbeid
Navn på eksamen: Eksamen i emne 10 – "Marginalisering og antidiskriminerende sosialt arbeid" og emne 11 "Sosialt gruppearbeid" – ordinær eksamen høst 2018
Emnekode: SOS-301-1 og SOS-302-1
Innleveringsfrist: 19.12.2018 kl 13.00
Antall ord: 2733

Eksempler på fusk i forbindelse med oppgaver og hjemmeeksamener:

- gjengivelse av stoff/materiale hentet fra lærebøker, andre fagbøker, tidsskrifter, egne eller andres oppgaver osv. som er framstilt uten kildehenvisning og klar markering av at det er sitater
- besvarelse eller tekst som er hentet fra internett og utgitt som egen besvarelse
- besvarelse som i sin helhet er brukt av studenten ved en tidligere eksamen
- besvarelse som er brukt av en annen person ved en tidligere eksamen
- besvarelse som er utarbeidet av en annen person for studenten
- innlevert arbeid av praktisk eller kunstnerisk art som er laget av andre enn studenten selv
- samarbeid som fører til at en besvarelse i det alt vesentlige er lik en annen besvarelse til samme eksamen der det kreves individuelle besvarelser

Retningslinjer om fusk finner du her:

- lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler § 4-7 og § 4-8
- forskrift 11. desember 2015 nr. 1665 om opptak, studier, eksamen og grader ved VID vitenskapelige høyskole § 30
- retningslinjer for behandling av fusk eller forsøk på fusk ved VID vitenskapelig høyskole fastsatt 18. desember 2015.

Ved å signere med kandidatnummer erklærer jeg å være kjent med VID vitenskapelige høyskoles retningslinjer om plagiering og fusk, og at min besvarelse er i samsvar med disse bestemmelsene.

Kandidatnummer: 9073

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	3
1.1 Avgrensning	3
2 Oppgave 1: Marginalisering	4
2.1 Ungdom som har vært under barnevernets omsorg	4
3 Oppgave 2: Windjammer - et sosialfaglig gruppetilbud	6
3.1 Hvorfor trengs det sosialfaglig gruppetilbud for ungdom som har vært under barnevernets omsorg?	6
4 Oppgave 3: Konsekvenser Windjammer kan ha for ungdommens marginaliseringsprosesser	7
4.1 Relasjonsbygging	7
4.2 Mestring og bygging av ressurser	8
4.3 Barrierer i samfunnet	9
5 Avslutning	10
Litteraturliste	11

1 Innledning

Sosialt arbeid kan deles i fire ulike typer arbeid. En av disse fire typene er sosialt gruppearbeid, som er en arbeidsmetode for å forebygge, redusere og løse sosiale problemer gjennom å mobilisere en gruppes egne ressurser (Kleppe 2015:135). Ved å se på ungdom som har vært under barnevernets omsorg som ofte marginalisert innen utdanning og arbeid, skal jeg ta for meg et sosialfaglig gruppetilbud relevant for denne ungdommen, kalt Windjammer. Videre vil jeg drøfte hvordan Windjammer kan påvirke ungdommens marginaliseringsprosesser, ved å spesielt gå inn på betydningen av å bygge relasjoner, arbeide med mestring og ressurser. Jeg vil også drøfte konsekvenser barrierer i samfunnet kan ha for marginaliseringsprosessen.

1.1 Avgrensning

Ved beskrivelse av hvorfor ungdom som har vært under barnevernets omsorg kan forstås som marginalisert har jeg avgrenset til marginalisering i utdanning og på arbeidsmarkedet. Med et livsløpsperspektiv vil marginalisering på disse områdene kunne påvirke marginalisering senere i livet, og jeg mener derfor at det er viktig å ha fokus på disse områdene først og fremst. Lite utdanning kan føre til vansker med å skaffe seg arbeid, som kan føre til dårlig økonomi, som igjen kan føre til dårlig helse og dårlige levekår. Gruppen kan altså også forstås som marginalisert innen andre sentrale områder i livet, men disse blir ikke belyst i oppgaven.

I oppgave 3 har jeg avgrenset til å drøfte betydningen av relasjonsbygging, mestringsarbeid og bevisstgjøring av ressurser, samt barrierer i samfunnet generelt som påvirker ungdommens marginaliseringsprosess innen arbeid og utdanning. Disse har jeg valgt fordi de omhandler Windjammer sitt mål for deltakerne, som i seg selv vil påvirke marginaliseringsprosessen. Andre faktorer som kunne vært diskutert er blant annet hvordan rammene for gruppearbeidet og gruppeleders rolle påvirker marginaliseringsprosessen.

2 Oppgave 1: Marginalisering

Å være marginalisert er å være i en posisjon på utsiden av sentrale områder i samfunnet (Hammer & Hyggen 2013:30). Personene har havnet i denne posisjonen fordi de har manglende ressurser selv, eller fordi det eksisterer uoverkommelige barrierer i samfunnet som gjør deltakelse mer utfordrende for disse personene enn for befolkningen for øvrig. Ressursmangelen eller barrierene er på områder i samfunnet som for majoritetsbefolkningen blir sett på som vanlige aktiviteter, aktiviteter det er en selvfølge de er en del av, og som også ansees som gunstig å være en del av (Hammer & Hyggen 2013:17 og 30). Eksempler på dette er i arbeidsmarkedet, utdanningssystemer eller på boligmarkedet. Ved å være marginalisert får personene betydelig mindre mulighet til deltakelse, inntekt og anerkjennelse (Klyve 2006:71), og kan i verste fall bli sosialt ekskludert, som er ytterkanten av marginaliseringsprosessen (Hammer & Hyggen 2013:16). Marginalisering kan beskrives som et flerdimensjonalt fenomen hvor marginaliseringen kan skje på flere områder i livet, både samtidig og over lengre tid. Prosessen kan også være kumulativ ved at marginalisering på et område i livet kan føre til marginalisering på et annet senere (Hammer & Hyggen 2013:17). Marginalisering kan føre til konsekvenser for individets psykiske helse, livskvalitet og mulighet til selvrealisering (2013:17). Samtidig kan også marginalisering ha konsekvenser på samfunnsnivå i form av kostnader av trygdeytelser og andre hjelpetiltak (2013:17).

2.1 Ungdom som har vært under barnevernets omsorg

En gruppe i samfunnet som kan sees på som marginalisert er ungdom som tidligere har vært under barnevernets omsorg. Det vil si ungdom som i en periode i løpet av sine barneår har vært under omsorgen til barnevernet istedenfor sine foreldre. Kristofersen og Sverdrup beskriver at vanskelige vilkår i barndommen ofte vil føre til vanskelige kår også i ungdomsalderen og i tidlige voksenår (2013:114). Sammenliknet med befolkningen for øvrig på samme alder har denne ungdommen dårligere utdanning, i mindre grad arbeid og dårligere helse, og flere mottar sosialstønad og trygd (Helgeland 2008:182). I en studie av barnevernsbarn i arbeidslivet foretatt av Clausen og Kristofersen (gjengitt i Kristofersen & Sverdrup 2013:123), var 55% av deltakerne arbeidsledige en periode etter at barnevernstiltak var avsluttet. I samme studie fant de at 61% av ungdommen som hadde hatt barnevernstiltak hadde kun utdanning fra ungdomsskole eller mindre, og 10,3% hadde utdanning på høgskolenivå (2013:124). Blant ungdom ellers i Norge hadde 19% utdanning på ungdomsskolenivå eller lavere, mens 43% hadde utdanning på høgskolenivå (2013:124).

Det er tydelig gjennom denne forskningen at ungdom som har vært under barnevernets omsorg oftere faller utenfor når det kommer til utdanning og arbeid enn annen ungdom på samme alder. Dette kan komme av blant annet ressursmangler. Familier som får omsorgstiltak fra barnevernet er ofte under gjennomsnittet når det gjelder økonomiske og sosiale vilkår (Helgeland 2008:171). Med lite overskudd og dårlig økonomi kan det være vanskelig for foreldre å følge opp skolegangen til barna, som gjør at disse barna har et dårligere utgangspunkt for å fullføre skolegangen sammenliknet med familier med god økonomi. Dårlige sosiale vilkår kan påvirke barnas mulighet for å skaffe seg arbeid senere, ved at foreldre har få bekjente som kan hjelpe barna inn i arbeidsmarkedet. Det er også vanlig at ungdom som har vært under barnevernets omsorg har byttet bosted flere ganger i løpet av barneårene (Helgeland 2008:178). Å bytte skole og lokalmiljø kan ofte føre til konsekvenser for barn, da det tar tid å bli kjent med andre barn, utvikle vennskap og sosiale relasjoner (Helgeland 2008:178). De får lite tilknytning både til skole og relasjoner. Alle disse faktorene, i tillegg til flere, er med på å påvirke at ungdom som har vært under barnevernets omsorg kan bli marginalisert fra utdanning og arbeid.

Samtidig er det viktig å huske på at ikke all ungdom som har vært under barnevernets omsorg er marginalisert, og at det er gjort rede for denne gruppen fordi statistikken viser at denne ungdommen i snitt har dårligere levekår enn annen ungdom på samme alder. Gruppen sees på som sårbar for marginalisering - risikoen for at de blir marginalisert er større enn ved annen ungdom. Det vil si at det også finnes mange ungdom som har vært under barnevernets omsorg som lever under gode levekår og ikke er marginalisert.

3 Oppgave 2: Windjammer - et sosialfaglig gruppetilbud

Windjammer er et selvutviklingsprogram for ungdom som har falt utenfor arbeid og utdanning, med mål om å hjelpe disse til en ny start gjennom bedre selvfølelse, mestring og læringsglede (Windjammer u.å.a). Deltakerne blir sett på som ressurser i seg selv, og tilbudet skal hjelpe dem med å bygge videre på deres styrker. Programmet er bygget rundt 4 uker på en seilbåt hvor deltakerne har en arbeidsdag på 4 timer på vakt og 8 timer fri. I tillegg arrangeres det 3 gruppesamlinger før og 4 etter toktet. Deltakerne er ungdom i alderen 18-25 år som er inaktiv innen utdanning, opplæring og arbeid. Hovedfokuset er på at ungdommen skal oppdage sine ressurser gjennom deltakelse i gruppen, og gruppe som metode er et godt middel til å utnytte deltakernes ressurser bedre (Heap 2005:22). Programmet skal hjelpe ungdommen å se for seg en bedre fremtid og finne deres plass i samfunnet. Å hjelpe mennesker til å skape forandring eller endring i deres livssituasjon er også sentralt i sosialfaglig gruppearbeid (Taylor-Larsen 1993:8).

3.1 Hvorfor trengs det sosialfaglig gruppetilbud for ungdom som har vært under barnevernets omsorg?

Etter fylte 18 år er ikke ungdommen lenger omfattet av barnevernloven (1992 § 1-3) og overgangen til voksenlivet kan derfor være ekstra risikofylt for denne gruppen. Kulturelt sett ser man at foresatte også har ansvar for ungdommen etter fylte 18 år, selv om det ikke er et lovpålagt foreldreansvar (Kristofersen & Sverdrup 2013:125). Når det kommer til oppfølging fra voksne blir det dermed en stor forskjell på ungdom som er under barnevernets omsorg og ungdom som er under foreldres omsorg når de fyller 18 år. Barnevernloven åpner likevel opp for frivillighet i tiltak for ungdom 18-22 år (1992 § 1-3), men denne lovgivningen gir ikke tilstrekkelig oppfølging av ungdommen (Kristofersen & Sverdrup 2013:125). Windjammer vil være et tilbud som kan fange opp noen av denne ungdommen og som er marginalisert i utdanning og på arbeidslivet på bakgrunn av dette. Programmet vil blant annet styrke deltakernes sosiale fungeringsevne ved at ungdommen er med på en reise sammen, som i seg selv vil bygge sterke bånd deltakerne imellom, samtidig som de må samarbeide med hverandre under arbeidsvaktene. Dette er også noe av formålet med sosialfaglig gruppearbeid, å forbedre individets sosiale fungeringsevne gjennom meningsfulle gruppeopplevelser (Heap 2005:23).

4 Oppgave 3: Konsekvenser Windjammer kan ha for ungdommens marginaliseringsprosesser

Gjennom deltakelse i Windjammer skal deltakerne bli bedre rustet til en ny start med mulighet for arbeid og/eller utdanning. Dette skal de oppnå ved å sammen lære å ”forstå våre omgivelser og hvordan man påvirker dem positivt, vi blir bedre kjent med oss selv og våre styrker, bygger positive relasjoner til andre mennesker, blir gode til å nå mål og håndtere motstand” (Windjammer u.å.b). Deltakelse i dette gruppetilbudet for ungdom som har vært under barnevernets omsorg, kan påvirke marginaliseringsprosessen med tanke på arbeid og utdanning både positivt og negativt.

4.1 Relasjonsbygging

Ved å blant annet bygge positive relasjoner til andre mennesker skal Windjammer hjelpe unge inn i utdanning eller inn på arbeidsmarkedet. Ungdom som har vært under omsorgen til barnevernet har ofte få gode relasjoner i livet sitt og liten sosial kompetanse (Helgeland 2008:171). I gruppetilbudet blir deltakerne blant annet kjent med annen ungdom på samme alder som i likhet med dem står utenfor utdanning eller arbeid. Å utveksle erfaringer deltakerne imellom, oppdage hverandres styrker og mestre arbeidsoppgaver sammen har gruppearbeid en god effekt på deltakerne (Heap 2005:22-23). Dette i motsetning til annet hjelpearbeid hvor det ofte er en maktubalanse mellom hjelper og den som blir hjulpet (Tjersland, Engen & Jansen 2013:94). Samtidig er det viktig at gruppen ikke blir for lik, da det kan være fare for at bidrag fra hver enkelt person blir for likt, og at løsninger som ikke er funksjonelle kan bli gjentatt (Tjersland et al. 2013:103). Selv om ungdommen er lik i form av livssituasjon og alder, er de i Windjammer ungdommer med ulik bakgrunn og med ulik grad av utfordringer som blant annet er med på å gjøre dem ulike.

Med et lite nettverk, ingen utdanning eller arbeid kan det være sannsynlig at ungdommen har vært isolert fra sosial kontakt i en lengre periode før de deltar i gruppen. Mennesker er skapt som sosiale vesener, med behov for samvær med og tilhørighet til andre mennesker, og uten dette fungerer vi dårlig (Tjersland et al. 2013:185). På Windjammer er deltakerne sammen på en seilbåt i fire uker, hvor det omtrent ikke er mulig å isolere seg. Ved å være fast på en båt over lengre tid blir deltakerne nødt til å samhandle med hverandre store deler av døgnet. Samtidig er deltakerne på en fysisk felles reise som gir dem nye opplevelser på godt og vondt, som i seg selv skaper sterkere bånd (Tjersland et al. 2013:188). Deltakerne får her en mulighet

for god sosial læring ved å lære av andre, tilpasse seg andre og påvirke andre (2013:188). Slik læring er sentralt for ungdommens mulighet til utdanning og arbeid, fordi det i både utdanningsinstitusjoner og på mange arbeidsplasser er viktig med samarbeid og samhandling med andre mennesker.

Likevel kan det være en brå overgang for ungdom som har vært isolert, til å være med andre mennesker store deler av døgnet. Ungdom som har vært under barnevernets omsorg kan også ha traumatiske minner fra barndommen som påvirker dem psykisk, hvor samhandling med andre generelt kan være utfordrende. Med store utfordringer i livet kan et slikt gruppetilbud også virke negativt på ungdommen, dersom de i utgangspunktet trenger mer individuell oppfølging og hjelp for utfordringene sine. Samtidig kan det være nettopp denne mestringen i form av samhandling med andre mennesker som er det de trenger for å endre situasjonen sin. Gjennom hensiktsmessige gruppeerfaringer skal individer bli mer i stand til å fungere bedre sosialt (Taylor-Larsen 1993:8), som vil være viktig for muligheten til å komme seg i utdanning eller arbeid.

4.2 Mestring og bygging av ressurser

Deltakerne kan oppdage mestring i arbeidsoppgaver og samarbeid med andre som de kanskje ikke har opplevd før. Ved å være en del av en gruppe må ungdommen innta en aktiv rolle selv, det blir stilt krav til dem, og gruppen er avhengig av alle deltakernes arbeid. Heap beskriver også dette som en god effekt av gruppearbeid, at deltakerne må ta del i sitt eget liv fremfor at en hjelper presenterer en løsning for dem (2005:27). Ansvaret ligger på gruppemedlemmene, som er positivt for engasjementet og for utbytte til hver enkelt i grupper for unge (Tjersland et al. 2013:101). Samtidig kan det være noen deltakere som ikke opplever at de mestrer arbeidsoppgavene eller mestrer å samarbeide. I slike tilfeller vil det være viktig med gode ledere som legger merke til disse utfordringene og kan hjelpe ungdommen til å oppnå mestring. En gruppeleder skal blant annet lokalisere problemer og lede gruppen mot et mål (2013:94). Dersom dette ikke oppdages kan ungdommen gå ut fra endt gruppetilbud med en dårligere selvfølelse som kan påvirke marginaliseringsprosessen negativt.

For ungdom som har vært under barnevernets omsorg kan bygging av ressurser være utfordrende. Ungdommen kan stå alene i overgangen til voksenlivet, og ha liten sosial kapital fra oppveksten. Mange kan også ha dårlige erfaringer av hjelpeapparatet, som kan gjøre samarbeid med disse ressursene utfordrende. Malekoff (gjengitt i Tjersland et al. 2013:101)

påpeker viktigheten av å inngå allianser med relevante andre i gruppedeltakerens liv, spesielt i arbeid med barne- og ungdomsgrupper. Ettersom deltakerne i Windjammer har ulike bakgrunn, kan det være store forskjeller på denne ungdommen og de andre når det kommer til ressurser i livet. Slik kan ungdom som har vært under barnevernets omsorg føle seg mer utenfor og slite med å oppdage sine ressurser. Dette kan bidra til å gjøre dem mer marginalisert. Samtidig er hovedsynet i dette gruppetilbudet på at alle deltakerne har ressurser i seg selv og i omgivelsene. Dette er også et viktig prinsipp i sosialt arbeid, at ”yrkesutøvernes arbeid skal ta utgangspunkt i brukernes/klientenes egne verdier, kunnskap og ressurser” (Fellesorganisasjonen 2015:3).

4.3 Barrierer i samfunnet

Selv med et vellykket Windjammer-prosjekt, hvor deltakerne har utviklet gode relasjoner, mestret å arbeide og oppdaget sine ressurser, kan ungdom som har vært under barnevernets omsorg fortsatt være marginalisert innen utdanning og arbeid. Det kan være barrierer i samfunnet som gjør deltakelse i disse livsområdene fortsatt utfordrende. Kristofersen og Sverdrup beskriver at ungdom i fosterhjem har en økt risiko for psykiske lidelser og følelsesmessige og atferdsmessige forstyrrelser enn annen ungdom (2013:115). Innen utdanning kan ungdommen blant annet bli marginalisert fordi de har konsentrasjonsvansker eller atferd som ikke passer inn på skolebenken, ved at skolen ikke er tilpasset for elever med slike utfordringer. Ungdom som har utfordringer som psykiske lidelser kan ha perioder de må være borte fra skolen, som kan gjøre at de ikke får fullført fag på normalt tid. Dette kan også være utfordrende i arbeidsmarkedet, hvor det å ansette personer som ikke kan arbeide fulltid ikke er attraktivt for arbeidsgivere. Ungdommen kan også ha vært uten arbeid eller utdanning over en lengre periode, og kan derfor ha ”hull” i CVen som viser at de har vært inaktive i en periode, men som ikke viser hvorfor. Slik kan gruppetilbud som Windjammer føre til at ungdommen havner i en enda mer marginalisert posisjon etter selv et vellykket prosjekt, ved at ungdommen har forsøkt å endre sin situasjon, men at samfunnet ikke er tilrettelagt for dem uansett.

5 Avslutning

I denne oppgaven har jeg tatt for meg marginalisering, som en prosess hvor mennesker er i fare for å havne på utsiden av sentrale områder i samfunnet. Jeg har sett på hvordan ungdom som har vært under barnevernets omsorg kan forstås som marginalisert i arbeid og utdanning ved å belyse forskning som viser at denne ungdommen oftere faller utenfor utdanning og arbeid enn annen ungdom. Videre har jeg beskrevet et sosialfaglig gruppetilbud, Windjammer, som et gruppetilbud for ungdom som står uten utdanning og arbeid. Windjammer skal hjelpe ungdommen til en ny start gjennom å styrke deres sosiale fungeringsevne, bygge ressurser og oppleve mestring i arbeidsoppgaver. Jeg har også drøftet hvordan gruppetilbud som Windjammer kan påvirke ungdommens marginaliseringsprosess med tanke på utdanning og arbeid. Med vekt på relasjonsbygging har jeg diskutert hvordan ungdom som har vært under barnevernets omsorg ofte har få gode relasjoner og hvordan gruppetilbudet kan påvirke dette. Jeg har sett på hvordan deltakerne kan oppleve mestring og bygge ressurser ved å være en del av en gruppe, og hvordan dette er ekstra utfordrende for ungdom som har vært under barnevernets omsorg. Avslutningsvis har jeg satt lys på samfunnsmessige barrierer, som lite tilpassede skoler og arbeidsmarked, som også kan påvirke ungdommens marginaliseringsprosess.

Litteraturliste

- Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1992-07-17-100>
- Fellesorganisasjonen. (2015). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*. Hentet fra https://www.fo.no/getfile.php/1320310-1429186747/01%20Om%20FO/Hefter%20og%20publikasjoner/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument_2015.pdf
- Hammer, T. & Hyggen, C. (2013). Ung voksen – risiko for marginalisering. I T. Hammer & C. Hyggen (red.). *Ung voksen og utenfor, mestring og marginalitet på vei til voksenlivet*. Oslo: Gyldendal akademisk
- Heap, K. (2005). *Gruppete metode for sosial- og helsearbeidere*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Helgeland, I. M. (2008). ”Det handler ikke bare om penger.” Barnevernsbarn og fattigdom. I I. Harsløf & S. Seim (red.). *Fattigdommens dynamikk. Perspektiver på marginalisering i det norske samfunnet*. Oslo: Universitetsforlaget
- Kleppe, L. C. (2015). Kunnskap i sosialt arbeid. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Kleppe. *Sosialt arbeid. En grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget
- Klyve, A. (2006). Marginalisering og forebygging. I B. Erdal (red.). *Ute – inne. Oppsøkende sosialt arbeid med ungdom*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Kristofersen, L. B. & Sverdrup, S. (2013). Følger av oppvekst med rus og psykiske helseproblemer i familien. I T. Hammer & C. Hyggen (red.). *Ung voksen og utenfor, mestring og marginalitet på vei til voksenlivet*. Oslo: Gyldendal akademisk
- Taylor-Larsen, Z. (1993). *Sosialt gruppearbeid. Deltids desentralisert sosionomutdanning. Et samarbeidsprosjekt mellom Diakonhjemmets høskolesenter, sosialhøgskolen og Norges kommunal- og sosialhøgskole*. Oslo: Diakonhjemmets høskolesenter

Tjersland, O. A., Engen, G. & Jansen, U. (2013). *Allianser : Verdier, teorier og metoder i miljøorientert terapi med barn og unge*. Oslo: Gyldendal akademisk

Windjammer (u.å.a). Om oss. Hentet 5. desember 2018 fra <https://windjammer.no/om-oss>

Windjammer (u.å.b) Hvordan er Windjammer programmet. Hentet 12. desember fra <https://windjammer.no/program>